

традиційної свідомості обмежень робить людинку більш вільною в реалізації свого потенціалу, що сприяє підвищенню суспільної продуктивності. Одночасно, можливість безпрецедентного оперативного мас-медійного впливу на свідомість вже реально формалізує більшість сфер життєдіяльності, нав'язує суспільству стандарти глобальної псевдокультури. Разом із тим, реалії інформаційної епохи стимулюють інтелектуальний індивідуалізм, оскільки найбільш креативна частина інформаційних цінностей цивілізації міститься не на матеріальних носіях (вінчестерах, CD, серверах Інтернету), а у головах людей, їх кваліфікаціях, талантах, інформованості та сприйнятливості до творчого саморозвитку. У цьому контексті перспективи розвитку пов'язуються із становленням «інтелектуальної економіки». Важливо, що у сучасному конфліктно-кризовому середовищі уможливлується позитивне «глобальне мислення», формувати яке мають, в першу чергу, університети.

РЕЗЮМЕ

В умовах глобалізації якісно трансформуються умови людської життєдіяльності. Відбувається переорієнтація ресурсів розвитку на інтелектуальний капітал, продуцентами і носіями якого є університети. Глобальна інформатизація становлення глобального ринку праці, крос-культурна уніфікація формують глобальний споживчий попит на освітні послуги. Щоби бути конкурентоспроможним, університет має функціонувати як динамічна інноваційна система, інтегрована у глобальний ринок освітніх послуг.

Ключові слова: глобалізація, глобальна економіка, глобальний ринок праці, глобальне мислення, університетська освіта.

РЕЗЮМЕ

В условиях глобализации качественно трансформируются условия человеческой жизнедеятельности. Происходит переориентация ресурсов развития на интеллектуальный капитал, продуцентами и носителями которого являются университеты. Глобальная информатизация становления глобального рынка труда, кросс-культурная унификация формируют глобальный потребительский спрос на услуги образования. Чтобы быть конкурентоспособным, университет должен функционировать как динамическая инновационная система, интегрированная в глобальный рынок образовательных услуг.

Ключевые слова: глобализация, глобальная экономика, глобальный рынок труда, глобальное мышление, университетское образование.

SUMMARY

Under globalization the terms of human vital functions are being transformed qualitatively. The reorientation of resources for intellectual capital development by universities which are its producers and bearers, is taking place. Global informatization of global labour market formation and cross-cultural unification shape the global consumer demand for educational services. To be competitive a university must function as the dynamic innovative system integrated in the global market of educational services.

Keywords: globalization, global economy, global labour market, global thinking, university education.

СПЕЦИФІКА І ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ

Лук'яненко Л.І., к.е.н., доцент кафедри міжнародного обліку і аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

Любенюк Н.О., здобувач кафедри міжнародного обліку і аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

Суспільство ХХІ століття в повному обсязі можна назвати інформаційним. За умов зменшення запасів природних ресурсів саме інформація виступає ключовим елементом в сучасній економічній системі. Інформація яка втілена в інтелектуальному капіталі та прогресивних технологіях – це основа інтелектуального потенціалу суспільства. Переваги знаходяться в тих суб'єктів економічної системи, хто має власність на інформацію – інтелектуальну власність.

Інтелектуальна власність в широкому розумінні – це матеріально виражений результат розумової діяльності, закріплений законом права та офіційними документами на нього, які надають автору виключні права на результат своєї діяльності. Предметом інтелектуальної власності виступає інформація, яка може бути представлена на матеріальному носіїві та розповсюджена в необмеженій кількості копій. Об'єкти інтелектуальної власності мають правову охорону. На міжнародному ринку

зростає питома вага товарів і послуг вироблених з використанням об'єктів права інтелектуальної власності, захист такого права від підробок та копіювань забезпечується нормами міжнародного та національного права.

Авторське право не є виключно правовою категорією, авторське право – це перш за все економічний інститут, це багатство країни, це багатство компаній які розпоряджаються ним. Воно стало основою розвитку багатьох галузей промисловості, забезпечуючи зростання доданої вартості, збільшення робочих місць і обсягів зовнішньої торгівлі. Так, згідно оцінок фахівців, частка галузей промисловості, заснованих на авторському праві, у світовій економіці на початку нового тисячоліття складала 7,3% (2,2 трильйони доларів), при цьому зростанні у цих галузях складало у середньому 5% на рік, що більше ніж середнє зростання усієї світової економіки [5].

Однією із визначальних рис сучасної економіки є широке впровадження інформаційних технологій у виробничій та невиробничій сферах. З розвитком і зростанням значення обліку виникла потреба відображати вартість об'єктів інтелектуальної власності в бухгалтерському обліку. Але таке відображення ускладнювалось, оскільки теорія відставала від потреби практики. Загальноприйнятим стало відображення об'єктів інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів підприємства. До об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать і комп'ютерні програми.

Без використання комп'ютерних програм унеможливується ефективна діяльність практично будь-якого підприємства незалежно від його розміру форми власності, галузевої приналежності. Це актуалізувало проблему їх адекватного обліку, спричинило прогресійні дискусії. Основне протиріччя в тому, що, з одного боку, відсутність матеріальної форми в загальноприйнятому розумінні спонукає віднесення комп'ютерної програми до нематеріальних активів, а з другого – комп'ютерна програма, записана на якийсь матеріальний носій, не може використовуватись без комп'ютера, і тому орієнтує практику до обліку комп'ютерної програми разом з комп'ютером в складі основних засобів.

Тож в обліку комп'ютерні програми відображаються у складі нематеріальних активів, оскільки відповідно до законодавства нематеріальний актив - об'єкти інтелектуальної, в тому числі промислової власності, та інші аналогічні права. Згідно П(С)БО 8 [4] нематеріальним активом вважається немонетарний актив який немає матеріально-речової форми, може бути ідентифікований та достовірно оцінений, використовуватись більше року у виробничій діяльності підприємства та якщо існує ймовірність отримання в майбутньому економічних вигод від його використання. Оскільки комп'ютерна програма відповідає таким вимогам, то вона має обліковуватись в бухгалтерському обліку як нематеріальний актив.

Трагована українським законодавством як набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату комп'ютерна програма охоплювала як операційну систему, так і прикладну програму [2] і до 2003 року відображалася у складі нематеріальних активів. Зі зміною податкового законодавства, і зокрема, прийняттям Закону України N 349-IV від 24.12.2002 р., із доповненням пункту 8.2 статті 8 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» до трьох існуючих груп основних засобів четвертою, куди увійшли: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, їх програмне забезпечення, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, інші інформаційні системи, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує вартість малоцінних товарів (предметів) [3]. Таким чином, до основних фондів увійшло програмне забезпечення для електронно-обчислювальних машин та інших машин для автоматичного оброблення інформації, тобто програмне забезпечення без якого робота електронно-обчислювальної техніки не можлива, які є її невід'ємною частиною. Враховуючи відсутність в українському законодавстві конкретного визначення терміну «програмне забезпечення» (англійською software – збірне поняття, що вказує на набір кодованих інструкцій) воно загалом відповідало поняттю комп'ютерної програми.

Після уточнень 2005 р. в групі 4 поняття «комп'ютерна програма» відповідає аналогічному у законодавстві з питань охорони авторських та суміжних прав, а сама група до 31 березня 2011 року виглядає так: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, інші інформаційні системи, комп'ютерні програми, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує вартість малоцінних товарів (предметів) [3]. Тобто зникло поняття «програмного забезпечення», а з'явилося поняття «комп'ютерна програма», проте не як невід'ємна частина електронно-обчислювальної машини, а як окремий об'єкт обліку. Таке нововведення породило певну невизначеність, адже основні фонди – це матеріальні об'єкти, і якщо законодавець відносить до них

комп'ютерну програму, то необхідно її також вважати матеріальним об'єктом, щ парадоксально з точки зору матеріальної ідентифікації предметів неречового світу. З цього приводу багато фахівців справедливо стверджують, що у практичній діяльності комп'ютер не може функціонувати без програми, яка є його невід'ємною частиною, і тому її слід розглядати як основний засіб. Але якщо комп'ютерна програма не є невід'ємною частиною пов'язаного з нею апаратного забезпечення, тоді вона відноситься до нематеріального активу підприємства.

Прояснюючи проблемні питання віднесення комп'ютерних програм до складу основних засобів законодавство пропонує обліковувати комп'ютерну програму вартістю більше 1000,00 грн. у складі 4 групи основних фондів за нормою амортизації 15 відсотків (або іншою нормою, що не перевищує 15 відсотків), а якщо вартість менше 1000,00 грн. – як нематеріальний актив, і амортизація повинна нараховуватись лінійним методом відповідно до пп. 8.3.9 п. 8.3 ст. 8 Закону N 334 «Про оподаткування прибутку підприємств». На нашу думку, такий класифікаційний підхід є некоректним, насамперед, у відношенні до сутності та ознак об'єкта інтелектуальної власності. Крім того, поширеною є практика обліку комп'ютерної програми в бухгалтерському обліку у складі нематеріальних активів, а у податковому – у складі основних засобів.

З 01 квітня 2011 року вступає в дію Розділ 3 нового Податкового кодексу, де міститься багато змін та нововведень. Замість чотирьох груп основних засобів з'явилося шістнадцять. Група 4 зазнала змін саме щодо обліку комп'ютерної програми, законодавець зазначив, що в дану групу основних засобів входять електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації та «пов'язані ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи» [1].

Зазнав кардинальних змін облік нематеріальних активів, для нарахування амортизації нематеріальні активи поділено на 6 груп: права користування природними ресурсами, права користування майном, права на комерційні позначення, права на об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права, інші нематеріальні активи. Комп'ютерні програми увійшли до 5 групи нематеріальних активів для цієї групи строк дії права користування встановлено відповідно до правовстановлюючого документа, але не менше 2 років. За новим Податковим кодексом група 5 має вигляд: авторське право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (бази даних), фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо) крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті [1]. Варто зазначити, що облік вартості, яка амортизується ведеться за кожним з об'єктів, що входить до складу кожної окремої групи.

Для з'ясування дискусійних питань необхідно визначитись із об'єктом обліку, яким слід вважати саму комп'ютерну програму чи авторські права на неї. При цьому необхідно враховувати, що комп'ютерна програма як об'єкт інтелектуальної власності у первинному прояві є оригіналом, а подальшому, як правило – копіями. Згідно законодавства про інтелектуальну власність існують майнові та немайнові права на об'єкти інтелектуальної власності: немайнові права є невід'ємним правом автора – фізичної особи, а майнові можуть частково або повністю передаватися іншим юридичним або фізичним особам. Частіше за все підприємство користується примірником комп'ютерної програми, однією з багатьох його копій в даному випадку не вбачаємо суттєвої різниці між копією чи оригіналом програми, адже в обох випадках мова йде про об'єкт інтелектуальної власності. Суттєвим є спосіб надання автором програми у користування підприємству (продаж, ліцензійна угода тощо), і які права передаються. Окремо стоїть питання обліку самостійно створеної комп'ютерної програми. Існує два варіанти передачі авторських прав: перший – передача права власності, можливість володіння, користування і розпорядження, другий – передача лише права користування. В першому випадку і в випадку самостійного створення підприємством комп'ютерної програми доцільно використовувати субрахунок 125 «Авторські та суміжні з ними права», це пояснюється тим, що на цьому рахунку ведеться облік майнових прав, які передані повністю або частково. Також тут ведеться облік виключних майнових прав автора. На рахунку 127 «Інші матеріальні активи» можуть обліковуватись лише права використання без отримання майнових, виключних авторських прав на комп'ютерну програму.

Для кращого розуміння обліку комп'ютерних програм необхідно освоїти юридичні аспекти, зокрема те, що стосується передачі майнових і немайнових, виключних і невиключних прав. Передача авторських прав здійснюється за допомогою укладання авторських договорів, розглянемо головні їх види:

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТТЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЇ ЄВРОПИ В
РАМКАХ ЧЕРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧЕСЬКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА І ГУАМ**

1. Авторський договір про передачу виключного права на використання твору: власник авторського права передає іншій особі право використовувати твір певним способом, а також передає право дозволяти чи забороняти використання твору іншим особам. При цьому за власником авторського права залишаються лише права, що не передаються (невідчужувані).

2. Авторський договір про невиключні права на використання твору: власник авторського права на твір передає іншій особі право на використання твору певним способом та в певних межах. При цьому за особою, яка передає невиключне право, зберігається право на використання твору і на передачу невиключного права на використання твору будь-яким іншим особам.

3. Авторський договір на замовлення, за ним, автор зобов'язується створити твір відповідно до умов договору і передати його замовникові.

У сучасній практиці комп'ютерні програми не обов'язково пов'язані з матеріальним носієм (CD або DVD диски; флеш-карти, дискети, текст на папері), а зберігаються у мережі Інтернет, апріорі не маючи матеріального втілення.

Для об'єктної ідентифікації у системі обліку комп'ютерної програми важливими, на наш погляд, є такі положення:

- комп'ютерна програма – нематеріальна форма сукупності ідей та знань, систематизованих, цілісних та зафіксованих. Її цінність, насамперед, в суті, а не в матеріальному втіленні. Першочергово, це авторське право, яке не потребує обов'язкового фіксування та закріплення державною у правових документах – патенті, свідоцтві тощо;

- примірник комп'ютерної програми – це повністю матеріальний носій, який без відповідної інформації не становить майже ніякої цінності. При створенні декількох примірників програми її цінність не зміниться, тобто, програма не стане більш повною або неповноцінною;

- обліковуватись можуть лише права на об'єкт інтелектуальної власності, цінність яких зафіксована державою і охороняється.

Виходячи з вищенаведеного маємо наступні ситуації для обліку*:

*Розглянемо приклади купівлі комп'ютерної програми підприємством за грошові кошти, попередньо зазначивши, що комп'ютерна програма зараховується на баланс підприємства за первісною вартістю. Особливість формування первісної вартості залежить від способу отримання об'єкта на підприємство. Первісна вартість складається з ціни купівлі, непрямих податків, які не підлягають поверненню та інших витрат які безпосередньо пов'язані з об'єктом купівлі та доведення його до стану, придатного до використання (оплата реєстраційного юридичного права, збір на подачу заявки про реєстрацію об'єкта інтелектуальної власності, збір за публікацію відомостей про видачу свідоцтва, сплата державного мита). Не включається до первісної вартості непрямі податки, до яких відноситься і ПДВ. В податковому обліку балансова вартість групи до якої зараховується об'єкт інтелектуальної вартості збільшується на вартість об'єкта з врахуванням затрат пов'язаних з його купівлею, без врахування ПДВ, що сплачений у складі вартості об'єкта, за умови якщо підприємство є платником ПДВ. Те ж підприємство яке знаходиться на іншій системі оподаткування і не сплачує ПДВ збільшує балансову вартість групи на всю суму купівлі комп'ютерної програми (з ПДВ).

1) Якщо не можливо відокремити нематеріальну частину (саму програму) від матеріального носія, коли без даної програми не може функціонувати об'єкт основних фондів, тоді, враховуючи вимоги законодавства, відображаємо її у складі основних фондів. В такому випадку вона ідентифікується та обліковується як невід'ємна частина матеріального носія – об'єкта основних засобів підприємства, наприклад комп'ютера.

Таблиця 1.

**Облік придбання електронно-обчислювальної машини у комплекті з програмою
для роботи машини**

№ п/п	Зміст операції	Бухгалтерський облік	
		Д-т	К-т
1	Придбання ЕОМ з комп'ютерною програмою	152	631
2	Введення об'єкта в експлуатацію	109	152
3	Нарахування амортизації в бухгалтерському обліку	92	131

В податковому обліку витрати на придбання електронно-обчислювальної машини з комп'ютерною програмою підлягають амортизації в податковому обліку у складі основних фондів 4 групи.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

2) Якщо комп'ютерна програма придбається підприємством разом з об'єктом основних засобів, але її можна відокремити, ідентифікувати та оцінити, або ж вона вже оцінена в документах постачальника, тоді її необхідно обліковувати у складі нематеріальних активів.

Таблиця 2.

Облік придбання майнових прав на комп'ютерну програму

№ п/п	Зміст операції	Бухгалтерський облік	
		Д-т	К-т
1	Придбання майнових прав на комп'ютерну програму	154	631
2	Введення програми в експлуатацію	125	154
3	Нарахування амортизації в бухгалтерському обліку	92	133

В податковому обліку витрати на придбання майнових прав на комп'ютерну програму підлягають амортизації у складі нематеріальних активів і належать до 5 групи.

Таблиця 3.

Облік придбання ліцензії на використання комп'ютерної програми

№ п/п	Зміст операції	Бухгалтерський облік	
		Д-т	К-т
1	Придбання примірника комп'ютерної програми за ліцензійним договором (право користування)	154	631
2	Введення програми в експлуатацію	127	154
3	Нарахування амортизації в бухгалтерському обліку	92	133

3) Якщо комп'ютерна програма придбана окремо на матеріальному носії, який не є об'єктом основних засобів за своїми характеристиками (CD, DVD диски; флеш-карти, дискети), в такому разі доцільно було б виділяти окремо вартість нематеріальну від матеріальної – окремо обліковувати комп'ютерну програму на рахунках нематеріальних активів, а матеріальний носій у складі МШП. Для таких цілей можна задіяти рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», на якому відобразити вартість матеріального носія, а нематеріальну цінність обліковувати на рахунку 127 «Інші матеріальні активи». Це доречно, враховуючи і можливе псування матеріального носія через фізичні його властивості.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. (із змінами, внесеними згідно із Законом N 2856-VI від 23.12.2010 р.)
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-XII від 23.12.1993 року.
3. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» № 334/94-ВР від 28.12.1994 року (в редакції Закону України N 283/97-ВР від 22.05.97).
4. Наказ Міністерства фінансів України Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» № 242 від 18.10.99 р.
5. Федулова Л.І. Развитие институтов интеллектуальной собственности в Украине // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2010. – № 38-2. – С. 51-58.

РЕЗЮМЕ

Впровадження інформаційних технологій потребує постійного продукування і оновлення комп'ютерних програм, які є об'єктами інтелектуальної власності. Облік комп'ютерних програм є складною проблемою, оскільки вони ідентифікуються і як нематеріальні активи, і як основні засоби. Обліковуватись можуть лише права на об'єкт інтелектуальної власності, цінність яких зафіксована державою. Суттєвим є спосіб надання автором програми підприємству (продаж, ліцензійна угода) з варіантами передачі права власності чи права користування.

Ключові слова: інтелектуальна власність, інформаційні технології, комп'ютерні програми, нематеріальні активи, основні засоби, авторське право.

РЕЗЮМЕ

Внедрение информационных технологий требует постоянного продуцирования и обновления компьютерных программ, которые являются объектами интеллектуальной собственности. Учет

компьютерных программ является сложной проблемой, поскольку они идентифицируются и как нематериальные активы, и как основные средства. Учитываться могут лишь права на объект интеллектуальной собственности, ценность которых зафиксирована государством. Существенным является способ предоставления автором программы предприятию (продажа, лицензионное соглашение) с вариантами передачи права собственности или права пользования.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, информационные технологии, компьютерные программы, нематериальные активы, основные средства, авторское право.

SUMMARY

Introduction of information technologies requires the permanent producing and updating of the computer programs that are the objects of intellectual property. Accounting of the computer programs is a thorny problem, as they are identified as the intangible assets, and as the fixed assets. Only the rights on the object of intellectual property, the value of which is fixed by the state can be subject to accounting. Substantial is the method of granting by an original programmer to the enterprise (sale, license agreement) with the variants of transfer of property or the right to use it.

Keywords: intellectual property, information technologies, computer programs, intangible assets, fixed assets, copyright.

ІНСТРУМЕНТИ АНТИКРИЗОВОГО КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

Лук'янченко Н.Д. д.е.н., професор, завідувач кафедри управління персоналом і економіки праці Донецького національного університету

Рибалко В.М., заступник директора Донецького обласного центру зайнятості

Минулий рік став роком перевірки на спроможність кадрової політики і маневреності роботи робочого органу виконавчої Дирекції Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття – Донецького обласного центру зайнятості – в особливому режимі подолання наслідків фінансово-економічної кризи.

Криза виступила свого роду лакмусовим папірцем, який показав необхідність зміни уявлень та нового рівня усвідомлення ролі служби зайнятості в стабілізації ситуації на ринку праці, та необхідності запровадження нових випереджувальних методів роботи безпосередньо з персоналом служби, зокрема застосування прогнозних стрес-тестів для визначення проблемних сегментів на локальних ринках праці та розробки сценаріїв оперативного антикризового кадрового менеджменту.

Розділ 1. Сучасна теорія і практика накопичила певний досвід щодо визначення напрямків антикризового кадрового менеджменту. Проблема застосування певних заходів антикризового кадрового менеджменту знайшла відображення в розробках Євтушевського В.А., Гудзинського О.Д., Казановського А.В., Криклій А.С., Маршавіна Ю.М., Туленкова М.В. Разом з тим, випереджувальна складова антикризового кадрового менеджменту з визначенням конкретних інструментів, не були детальним предметом їхньої уваги.

Метою статті є дослідження інструментів антикризового кадрового менеджменту Донецької обласної служби зайнятості, узагальнення досвіду оперативного реагування на раптові різкі зміни ситуації на ринку праці та визначення напрямів випереджувальної складової роботи з кадрами для забезпечення надання соціальних послуг незайнятому населенню в повному обсязі в кожному міському та районному центрі зайнятості.

Як і багато інших регіонів України, Донецька область відчула серйозні удари світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 років. Незважаючи на багаторічну позитивну динаміку в сфері зайнятості й безробіття, регіональний ринок праці дуже швидко відчув шок від впливу зовнішніх факторів. В умовах кризи відбувалось стрімке загострення ситуації на ринку праці Донецької області. Найбільш відчутно ринок праці Донецької області відреагував на прояви економічної кризи вже у листопаді 2008 року. Усього, протягом 2008 року до міських та районних центрів зайнятості області звернулося 138 тисяч громадян, що на 12,3 тис. осіб (або на 9,7%) більше, ніж за 2007 рік. Пік звернень незайнятих громадян припав на IV квартал 2008 року. Якщо протягом січня-жовтня за допомогою у працевлаштування до служби зайнятості в середньому щодня зверталось 450 осіб, то протягом листопада – 862 особи, протягом грудня – 904 особи. На початок